

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการมีส่วนร่วมบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. การบริหารแบบมีส่วนร่วม

- 1.1 ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม
- 1.2 แนวคิดของการบริหารแบบมีส่วนร่วม
- 1.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม
- 1.4 รูปแบบของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

2. หลักสูตรสถานศึกษา

- 2.1 ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา
- 2.2 การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
- 2.3 ขั้นตอนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

- 3.1 ความเป็นมาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 3.2 กฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดจำนวนกรรมการ องค์กรประกอบ คุณสมบัติ วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่ง ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 3.3 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 3.4 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กับการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

4. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 กับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

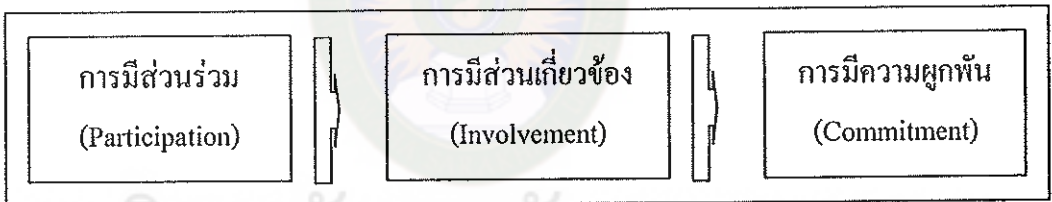
- 5.1 งานวิจัยในประเทศ
- 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. การบริหารแบบมีส่วนร่วม

1.1 ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

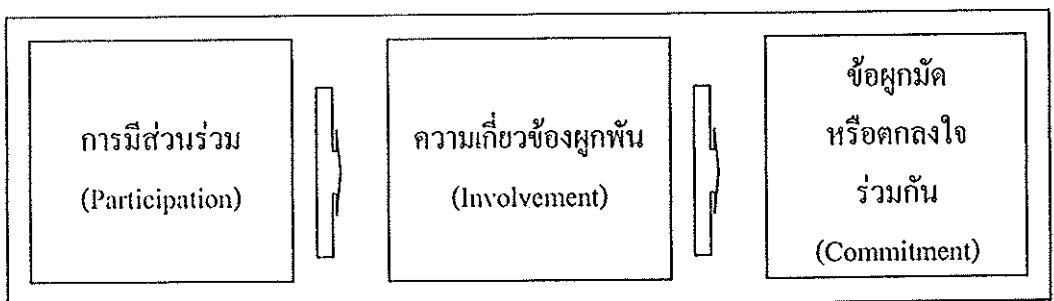
สำหรับคำจำกัดความในเรื่องของความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมนั้น ได้มีนักการศึกษาและนักวิชาการ กล่าวถึงไว้สอดคล้องและแตกต่างกันในรายละเอียด ดังนี้ คือ

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537 : 16) ได้กล่าวถึง ความหมายของการมีส่วนร่วม (Participation) ว่า เป็นการที่บุคคลหรือคณะบุคคล ได้เข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ ในเรื่องต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ อาจจะเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ หรือใน กระบวนการบริหาร และประสิทธิผลขององค์การขึ้นอยู่กับความร่วมมือของปัญญา คือ การให้ บุคคลมีส่วนร่วม มีส่วนเกี่ยวข้อง (Involvement) ในการดำเนินการหรือการปฏิบัติการกิจต่างๆ ขององค์การ เป็นผลให้บุคคลนั้นมีความผูกพัน (Commitment) ต่อกิจกรรมในองค์การในที่สุด ดังแสดงได้ตามแผนภูมิที่ 2 ต่อไปนี้ คือ

แผนภูมิที่ 2 ผลการมีส่วนร่วมในองค์การ

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2538 : 14) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ว่า หมายถึง รูปแบบของความเกี่ยวข้องผูกพันร่วมกัน (Involvement) ของสมาชิกในการประชุม หรือเพื่อ ตัดสินใจและควบคุมการทำงานร่วมกัน โดยแสดงระดับความผูกพัน ได้ดังแผนภูมิที่ 3 ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3 ระดับความผูกพัน

ธรรมธศ โขติกุญชร (2540 : 223 - 224) ได้กล่าวถึง ธรรมชาติของการมีส่วนร่วมในการบริหาร หรือการบริหาร โดยเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วม คืออะไรนั้น เป็นการยากที่จะให้คำอธิบายที่ชัดเจนทุกแง่ทุกมุม บางท่านได้ให้คำนิยามไว้ว่า “ participation is mental and emotion Involvement of persons in group situations that encourage them to contribute to group goals and share responsibility for them.” โดยคำนิยามความดังกล่าว เน้นคำจำกัดความในประเด็นสำคัญ 3 ประการ คือ การมีส่วนร่วม การมีส่วนช่วย และการมีส่วนรับผิดชอบ

เมตต์ เมตต์การุญจิต (2541 : 23) กล่าวถึง ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน ไม่ว่าจะส่วนบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะทั้งทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ในกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือชุมชน

เฉลิมพล หนองเรือ (2546 : 27) ได้กล่าวถึง การให้มีส่วนร่วมในการบริหารว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงาน เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายในการตัดสินใจ อันเป็นการให้ความสำคัญต่อบุคคล รวมทั้ง เป็นการสนองตอบความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งจะส่งผลทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษา ความหมายการมีส่วนร่วม สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในชุมชน เข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน หรือสังคม ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงขั้นสุดท้าย คือ การเข้ามามีส่วนร่วม ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมกำกับ ติดตาม ประเมินผล ร่วมรับผิดชอบ ตลอดจน การมีส่วนร่วมรับสิทธิ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน

1.2 แนวคิดของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

สำหรับแนวคิดของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ได้มีนักการศึกษาและนักวิชาการได้กล่าวถึงไว้ ทั้งที่สอดคล้องและแตกต่างกันในรายละเอียด ดังนี้ คือ

เจ็จันท์ จงสถิตอยู่ (2539 : 124) กล่าวถึง การปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดทำแผนการศึกษาไว้ว่า ต้องให้ประชาชนและชุมชนทุกกลุ่มอาชีพ ได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น สังคมทุกส่วนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อเครือข่ายและกลไกการกระจายอำนาจ สร้างระบบประกันการศึกษาที่ตรวจสอบได้โดยไม่หวังภาพพจน์หรือการปกป้องเพื่อให้อีกใครของตนเองอยู่รอด

ประเวศ วะสี (2539 : 19) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า ทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จนทำให้การศึกษาเป็นประเด็นทางการเมือง โดยสังคมทั้งหมดต้องเข้าใจว่าสังคมต้องเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ชุมชนต้องให้ข้อเสนอแนะ มีส่วนร่วมหลักคั่นนโยบายทางการศึกษา ติดตาม กำกับและตรวจสอบ ตลอดจน การส่งเสริมบทบาทของชุมชน ประชาคมและการสร้างประชาสังคม (Civil Society) ซึ่งทั้งหมดเป็นหัวใจที่จะทำให้เกิดความเข้มแข็งของสังคม

ธรรมรส โชติภูธร (2540 : 220) ให้แนวคิดของการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า

1. การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบการบริหารที่ผู้บริหารจะต้องใช้ยุทธศาสตร์ระดมกำลังความคิด จิตใจเพื่อให้เกิดพลังทางการบริหาร โดยพฤติกรรมกรรมการบริหารที่เอื้อต่อรูปแบบการบริหาร
2. การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นการบริหารที่องค์กรจะได้ทั้งมือ หัวใจ และความคิด เป็นการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ตามความคาดหวังในทางการบริหาร โดยได้รับการพิสูจน์จากการวิจัยตามเงื่อนไขต่างๆ แล้ว
3. การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นการจัดกิจกรรมให้ผู้ปฏิบัติงานร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ตั้งแต่กลุ่มเล็กๆ จนถึงกิจกรรมที่เป็นความรับผิดชอบมากขึ้นและมีความหลากหลาย
4. การนำการบริหารแบบมีส่วนร่วมไปใช้ ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ คือ ตัวผู้บริหาร บรรยากาศขององค์กร นิสัยและความคิดเห็นของผู้ร่วมงานในองค์กร

สมยศ นาวิการ (2540 : 80) ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม ไว้ว่า ทุกคนสามารถปรับปรุงงานของเขาได้ หากเขามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เนื่องจาก การบริหารแบบมีส่วนร่วม ให้ความสำคัญกับบุคคลและกลุ่มงาน ดังนั้น การบริหารแบบมีส่วนร่วม จึงได้รับการยอมรับในการปฏิบัติงานของผู้บริหารในยุคปัจจุบันนี้มากขึ้น

ชาญชัย อาจิณสมาจาร (2541 : 16) กล่าวถึงการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ยึดหลักความร่วมมือไว้ว่า หลักความร่วมมือจากระดับต่างนั้น จะช่วยส่งเสริมทำให้การจัดองค์การและการบริหารงานมีประสิทธิภาพ แต่ละแผนกขององค์กรใดๆ จะต้องมีความร่วมมือในแนวราบ (Horizontal co - ordination) แทนที่จะเป็นความร่วมมือในแนวตั้ง (Vertical co - ordination) โดยผ่านผู้บริหารสูงสุดขององค์กร ความร่วมมือจะต้องมีทั้งในขั้นวางแผน ขั้นการออกปฏิบัติ และความร่วมมือไม่ใช่ทำเป็นครั้งคราว แต่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2541 : 12) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในการบริหารไว้ว่า จะช่วยให้ฝ่ายปฏิบัติกับผู้บริหารมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เมื่อใดถ้าหากเจ้าหน้าที่ยอมรับ เป้าหมายขององค์กรมาเป็นเป้าหมายของตนเองแล้ว จะทำให้องค์การประสบผลสำเร็จมากขึ้น เท่านั้น เพราะบรรยากาศในการทำงานจะเกิดความสามัคคีปรองดองเข้าใจซึ่งกันและกัน และมีความเป็นระเบียบ รวมทั้ง สิ่งเหล่านี้จะเป็นปัจจัยให้เกิดพลัง

เสาวนิต เสาธานนท์ (2541 : 45) ได้กล่าวถึง การบริหารแบบมีส่วนร่วมว่า ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participation Leadership) ส่วนใหญ่ เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการตัดสินใจ โดยมีแนวโน้มในการเปิดโอกาสให้บุคคลอื่น เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรือมีอิทธิพล ในการตัดสินใจของผู้นำ เช่น การร่วมปรึกษาหารือ การร่วมตัดสินใจ การร่วมใช้อำนาจ รวมทั้ง การกระจายอำนาจ หรือการบริหารแบบประชาธิปไตย ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมนั้น อาจจะเกี่ยวข้องกับ ผู้ได้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา บุคคลอื่นๆ ภายนอกหน่วยงานหรือองค์กร

ธิปพนนท์ เกตุทัต (2541 : 17) กล่าวว่า ชุมชนและประชาชน ดิ้นตัวเคลื่อนไหว เรียกร้องผลักดันการศึกษาในชุมชนเอง เป็นกลไกที่สำคัญที่สุดที่ใฝ่รอมานาน ในการยกระดับ การศึกษาของประเทศนั้น หมายถึง รัฐเกื้อหนุน ชุมชนมีพลัง การปฏิรูปการศึกษาจึงจะประสบ ผลสำเร็จ

สถิต ทองคำ (2542 : 35) ได้ให้ทัศนะว่า การเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร คือ การที่บุคคลและกลุ่ม มีความรับผิดชอบ และมีความผูกพันทางใจต่อองค์กร เพื่อความสำเร็จ ของเป้าหมายต่างๆ หากได้มีส่วนร่วมสร้างสรรค์ขึ้นมาด้วยตนเอง ไม่ว่าจะป็นหลักการหรือวิธีการ ย่อมมีคุณค่าแก่กระบวนการพัฒนาองค์กรทั้งสิ้น

สุรัฐ ศิลปอนันต์ (2542 : 8 - 11) ให้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การศึกษาว่า การปฏิรูปการศึกษาจะต้องให้ผู้เรียน ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วม อย่างจริงจัง เริ่มตั้งแต่ การวางแผน การพัฒนาสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน การพัฒนา ปรับปรุงสถานศึกษา และการติดตาม ประเมินผล โดยมีการปฏิรูประบบบริหารและการจัดการ ใให้มีเอกภาพ และมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยเน้นให้สถานศึกษา เป็นหน่วยงานวางแผน ยุทธศาสตร์ของการจัดการศึกษาในท้องถิ่น เปิดโอกาสให้บุคคล ครอบครั้ว ชุมชน และองค์กร พัฒนาระบบการวางแผน การระดมจัดสรรทรัพยากร การควบคุม กำกับ ติดตามและประเมินผล ที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา และเปิด โอกาสการมีส่วนร่วม ใ้แก่หน่วยงาน ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน องค์กรท้องถิ่น และผู้ประกอบการ ได้เข้ามามีส่วนร่วม

เป็นคณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกระดับ เพื่อสร้างแนวร่วมการปฏิรูปการศึกษาให้เกิดขึ้นในสังคมและชุมชน

จากการศึกษาแนวคิดของการบริหารแบบมีส่วนร่วม สรุปได้ว่า การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมนั้น ควรเปิด โอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ การวางแผนร่วมกัน การปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ร่วมกัน และการติดตามตรวจสอบและประเมินผลร่วมกัน สำหรับการบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม หากสามารถสนองตอบความต้องการของชุมชนท้องถิ่นและสังคมได้ นับว่าเป็นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ และสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกแห่ง ควรใช้แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยเปิด โอกาสให้บุคคลในชุมชนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการหรือคณะทำงาน

1.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม

ในเรื่องของทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม นั้น มีนักการศึกษา และนักวิชาการ ได้กล่าวถึง ไว้ทั้งที่สอดคล้องและแตกต่างกันในรายละเอียด ดังนี้ คือ

ดาวิส (Davis. 1989 : 56 ; อ้างอิงมาจาก ศาสตร์ศิลป์ ชิด โน. 2545 : 22) กล่าวถึงการสร้างเงื่อนไขเพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วม ดังนี้ คือ

1. ต้องมีเวลาเพียงพอเพื่อสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วมก่อนการดำเนินการตามที่พึงประสงค์ เพราะการมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นยากในสถานการณ์อันฉุกเฉิน
2. การมีส่วนร่วมในงาน ต้องไม่ฝืนค่านิยมทางเศรษฐกิจของมวลสมาชิก เพราะผู้ร่วมงาน ไม่อาจใช้เวลาทั้งหมดในการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมทุกเรื่องได้
3. หัวข้อของการมีส่วนร่วม นั้น จะต้องสอดคล้องกับผู้มีส่วนร่วมในองค์การ หรือบางหัวข้อที่มวลสมาชิกมีความสนใจร่วมกัน หรืองานที่มีความยุ่งยากในการปฏิบัติ
4. ผู้มีส่วนร่วมจะต้องมีความรู้ ขยันหมั่นเพียร และต้องมีความรู้ในเรื่องของการมีส่วนร่วม

วอรัม และเยตตัน (Vroom and Yetton. 1991 : 48 ; อ้างอิงมาจาก ศาสตร์ศิลป์ ชิด โน. 2545 : 23) ได้เสนอแนวทางในการที่จะต้องกำหนดว่า เมื่อไรจึงควรจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และควรมีส่วนร่วมมากหรือน้อยเพียงใดในการตัดสินใจ Vroom และ Yetton เสนอแนะว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ควรขึ้นกับธรรมชาติของปัญหาและสถานการณ์ ในการกำหนดรูปแบบและปริมาณของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การตัดสินใจมีทางเลือก

5 วิธี ตั้งแต่ผู้บริหารตัดสินใจเองคนเดียว (Unilateral) จนถึงการมีส่วนร่วมตัดสินใจอย่างเต็มที่ (Shared) โดยทางเลือกในการตัดสินใจทั้ง 5 วิธี มีดังนี้

1. ผู้บริหารใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้ว
2. ผู้บริหารแสวงหาข้อมูลจากผู้อื่น แล้วตัดสินใจเอง
3. ผู้บริหารหารือกับผู้เกี่ยวข้องเป็นรายคน แสวงหาความคิด ข้อเสนอแนะ

แล้วตัดสินใจเอง

4. ผู้บริหารปรึกษากับผู้เกี่ยวข้องเป็นกลุ่ม และแสวงหาความคิดเห็นร่วมกัน

โดยการอภิปราย แล้วตัดสินใจเอง

5. ผู้บริหารร่วมคิดกับกลุ่ม เกี่ยวกับสถานการณ์และปัญหา แล้วจึงให้กลุ่ม

ตัดสินใจ

ประเวศ วะสี (2539 : 41) เสนอแนะว่า ในกระบวนการของการมีส่วนร่วมนั้น วิธีการสร้างพลังสร้างสรรค์ ให้เข้าถึงประชาชน เพื่อจะได้ข้อมูลและวิธีการพัฒนานั้น ทฤษฎี และวิธีการบริหารที่ดีที่สุดวิธีหนึ่ง คือ AIC ซึ่งเป็นทฤษฎีในการบริหารงานที่พัฒนาขึ้นใหม่ เป็นทฤษฎีที่ใช้กับการพัฒนาที่ยั่งยืนและสลับซับซ้อน เช่น งานพัฒนาชนบทหรือเป็นงานที่มี ลักษณะดังต่อไปนี้ เช่น การพัฒนาคนและการพัฒนาองค์กรชุมชน องค์กรเอกชน งานเกษตร งานการปกครอง งานกระทรวงศึกษาธิการ และงานนโยบายของรัฐบาล เป็นต้น ในการพัฒนา ที่ยั่งยืน สับสน ขัดแย้ง ไม่มีพลังสร้างสรรค์ที่เพียงพอและยากต่อการจัดการนั้น ทฤษฎี AIC จะสร้างวิธีการและระบบเพื่อนำมาเรียนรู้ด้วยกัน โดยคำนึงถึงมิติทางสังคม จิตใจ วิทยาศาสตร์ และการบริหารจัดการ วิธีการนี้ได้มีการนำไปใช้ในหลายประเทศทั่วโลก เหตุผลที่ทฤษฎี AIC ใช้ได้ผลดี เพราะได้เรียนรู้จากการทำงานร่วมกัน โดยมีการร่วมอุดมการณ์หรือให้คุณค่าแก่กัน การเรียนรู้จากกัน การค้นพบปัจจัยร่วมกันจากการใช้ชีวิตและทำงานร่วมกัน ค้นพบว่าแต่ละคน มีทักษะและการเจรจาต่อรองในการใช้ทรัพยากรร่วมกันและเพื่อให้บรรลุความต้องการร่วมกัน เป็นการให้สัญญาต่อสาธารณะ ถึงพันธะสัญญาที่จะลงมือกระทำในสิ่งที่เข้าใจ และเห็นคุณค่า ร่วมกัน จึงเป็นวิธีการที่เป็นองค์รวม (Holistic Method) โดยทฤษฎี AIC มาจากคำต่อไปนี้ คือ

A หมายถึง Appreciation คือ ช่วงซาบซึ้งในคุณค่า เมื่อทุกคนพูดถึงระบบ ความคิด จินตนาการ เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ย่อมเกิดอิสรภาพและพลังสร้างสรรค์

I หมายถึง Influence คือ ช่วงปฏิสัมพันธ์ หรืออิทธิพล หรืออิทธิพลระหว่างกัน ทุกคนแสดงจินตนาการอย่างเต็มที่ แต่ความจริงนั้นมีข้อจำกัด ต้องช่วยกันคิดว่าทำอย่างไร จึงจะนำไปสู่การนำความคิดนั้น ให้กลายเป็นพันธะทางสังคมที่ต้องนำไปปฏิบัติเป็นแผนกลยุทธ์

C หมายถึง Control คือ การเปลี่ยนแผนกลยุทธ์ แผนการปฏิบัติมีการปรับปรุงแก้ไข และประสานสัมพันธ์

จากการศึกษา ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม จึงสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่างๆ นั้น ผู้เกี่ยวข้องควรมีความรู้ในเรื่องนั้นๆ สำหรับรูปแบบและปริมาณของระดับการเข้ามามีส่วนร่วม โดยทั่วไปขึ้นอยู่กับธรรมชาติของปัญหา และสถานการณ์ต่างๆ และการมีส่วนร่วมในการบริหารงานในรูปแบบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น ผู้อำนวยการสถานศึกษา ซึ่งทำหน้าที่กรรมการและเลขานุการ ควรเลือกแนวทางการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม โดยอาจนำขั้นตอนหรือนำวิธีการของทฤษฎีกระบวนการใช้พลังสร้างสรรค์ (AIC) มาประยุกต์ใช้ เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุประสิทธิผลสูงสุด

1.4 รูปแบบของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

สำหรับรูปแบบของการบริหารแบบมีส่วนร่วม มีนักวิชาการและนักการศึกษา กล่าวถึง ไว้ ทั้งที่สอดคล้องและแตกต่างกันในรายละเอียด ดังนี้ คือ

บัญญัติ แก้วส่อง (2539 : 28) ได้กล่าวถึง รูปแบบหรือขั้นตอนของการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen และ Uphoff ว่ามี 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจ ประการแรกที่สุดที่ต้องกระทำ ก็คือ การกำหนดความต้องการ และจัดลำดับความสำคัญ จากนั้นเลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง โดยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อยๆ เริ่มตั้งแต่ การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) โดยส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงาน ได้มาจากคำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่การดำเนินงานได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีการใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงาน และประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ ทั้งในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพแล้ว ต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้ รวมทั้ง

ผลที่เป็นประโยชน์ในทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบ ที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ในการมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น สิ่งสำคัญที่ต้องสังเกต ก็คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectations) ซึ่งจะมีอิทธิพลและสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้

ประยูร อาษานาม (2541 : 19) กล่าวถึง รูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ว่า การทำงานเป็นทีม มีหลายรูปแบบ เช่น คณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ คณะทำงาน เป็นต้น โดยทั่วไป ลักษณะการทำงานก็คล้ายๆ กัน คือ มีผู้นำทีมงานและสมาชิกในทีมงาน ถ้าหากคนในทีมงานมีประสบการณ์ในการทำงานในรูปแบบของคณะกรรมการ จะสามารถประยุกต์ใช้กับงานของคณะกรรมการหรือคณะทำงานอื่นๆ ได้

วิโรจน์ สารรัตนะ (2542 : 16 - 17) กล่าวถึง รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่ามีลักษณะสำคัญ ได้แก่ เป็นกระบวนการกำหนดจุดหมายของโรงเรียน การกำหนดนโยบาย การวางแผน การงบประมาณ การนำไปปฏิบัติและการประเมินผลเชิงบูรณาการ ที่แตกต่างจากกระบวนการที่ใช้แต่เดิมซึ่งมักเป็นระบบแยกส่วน ที่ก่อให้เกิดความสับสนและไร้ประสิทธิภาพ รวมทั้ง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากคณะครู นักเรียนและชุมชนอย่างเหมาะสม มีการกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบที่ชัดเจน และมีลักษณะเน้นหน้าที่หลักของโรงเรียน คือ การเรียนการสอน และมีการบริหารแผนงานที่สอดคล้องกับรูปแบบปกติของงานในโรงเรียน โดยวงจรการบริหารแบบมีส่วนร่วม มีขั้นตอนที่เป็นวงจรคล้ายคลึงกับวงจรการบริหารหรือการจัดการ โดยทั่วไป มี 6 ขั้นตอน คือ การกำหนดจุดหมายและระบุความต้องการ การกำหนดนโยบาย การกำหนดแผนงาน การจัดทำแผนและอนุมัติงบประมาณ การนำไปปฏิบัติและการประเมินผล

สถิต กองกำ (2542 : 51 - 56) ได้กล่าวถึง การบริหารงานโดยวัตถุประสงค์ ว่าเป็นรูปแบบการบริหารงานอย่างหนึ่งที่จัดอยู่ในรูปแบบของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ถือเป็นรูปแบบของการบริหารงานยุคใหม่ในภาวะปัจจุบัน เพราะได้ให้ความสำคัญแก่คนหรือมนุษย์ในองค์กร ทั้งนี้ โดยเน้นแนวความคิดที่ว่า การบริหารหรือการทำงานนั้น ควรตอบสนองต่อความต้องการทางจิตใจของคน และเห็นความสำคัญของการทำงานที่มีลักษณะเป็นการร่วมแรงร่วมใจ ซึ่งทำให้ได้ผลดีกว่าการบังคับหรือการลงโทษ อีกทั้งเป็นหนทางที่ทำให้เกิดการบริหารจากการเป็นผู้ตามหรือการยอมรับ มาเป็นการบริหารแบบเปิดโอกาสให้ได้แสดงความคิดเห็น

และได้มีความรับผิดชอบร่วมกัน โดยยึดหลักการสำคัญ ก็คือ ยึดวัตถุประสงค์เป็นหลักสำคัญ หรือเป็นหัวใจของการดำเนินงานในทุกระดับขององค์กร ในการวัดความสำเร็จของการทำงาน พิจารณาที่ผลงานเป็นหลัก เห็นแนวคิดในเรื่องของการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานทุกขั้นตอน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การดำเนินงานจะต้องมีการวางแผน และการควบคุมงานที่มีระเบียบ แบบแผน ชัดเจน

จากการศึกษารูปแบบของการบริหารแบบมีส่วนร่วม สรุปว่า รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมนั้นมีหลายรูปแบบ ในแต่ละรูปแบบอาจมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับสภาพของงาน โดยทั่วไปมี 4 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งการบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จของงาน ดังนั้น องค์กร หน่วยงานหรือสถานศึกษาสามารถที่จะนำจุดเด่นของแต่ละรูปแบบ ที่เหมาะสมกับบริบทของตนไปประยุกต์ใช้ เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. หลักสูตรสถานศึกษา

2.1 ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

ความหมายของคำว่า หลักสูตรสถานศึกษา (School Curriculum) ได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กล่าวถึงไว้สอดคล้องกัน ดังนี้ คือ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 28 - 29) กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาว่า หมายถึง แผน แนวทางหรือข้อกำหนดของสถานศึกษา ในการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ มีความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคล พัฒนาสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึง ลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ สะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ สามารถประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ ได้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในสถานศึกษา ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และพลโลกได้อย่างมีความสุข

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 9 - 10) ให้คำจำกัดความของคำว่า หลักสูตรสถานศึกษา ว่าหมายถึง แผนหรือแนวทางที่เกี่ยวกับการจัดประมวลความรู้ และประสบการณ์ ซึ่งจัดทำโดยบุคคลหรือคณะบุคคลในระดับสถานศึกษา เพื่อใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จัก

ตนเอง มีชีวิตอยู่ในสถานศึกษา ชุมชนและสังคมโลกอย่างมีความสุข โดยหลักสูตรสถานศึกษาที่ดีและมีคุณภาพ ต้องเป็นหลักสูตรที่พัฒนามาจากข้อมูลของสถานศึกษาและชุมชน สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีการระดมทรัพยากร ทั้งของสถานศึกษาและชุมชนมาใช้อย่างคุ้มค่า ใช้ศักยภาพที่มีอยู่อย่างเต็มที่ หลักสูตรสถานศึกษาจะสัมฤทธิ์ผลได้ตามจุดหมายของหลักสูตรมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร ดังนั้น สถานศึกษาจึงต้องมีการวางแผนบริหารจัดการหลักสูตร เพื่อช่วยส่งเสริม สนับสนุนให้การนำหลักสูตร ไปใช้บรรลุผลสูงสุด โดยการวางแผนบริหารจัดการหลักสูตร เป็นการกำหนดแผนการปฏิบัติการ (Operation Plan) ที่เป็นรูปธรรม ซึ่งช่วยให้ทราบแนวปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ที่สนับสนุนการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ สถานศึกษาควรมีการระดมทรัพยากรในชุมชน ทั้งทรัพยากรที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรอื่น มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จากการศึกษา เรื่อง ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา สรุปได้ว่า หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง แผน หรือแนวทางในการจัดมวลความรู้ ทักษะและประสบการณ์ ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่ละบุคคลพัฒนาสู่ศักยภาพสูงสุดของตนสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม ช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ สามารถประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในสถานศึกษา ชุมชน สังคม ประเทศชาติและพลโลก ได้อย่างมีความสุข โดยนำสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ที่กำหนดในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มาเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาผู้เรียน ทั้งนี้ หลักสูตรสถานศึกษานั้นต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2.2 การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

สำหรับ เรื่อง ความหมายและแนวทางในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกล่าวถึงไว้สอดคล้องกัน ดังนี้ คือ

กระทรวงศึกษาธิการ (2549 : 3 - 4) กล่าวถึงแนวทางหรือนโยบายในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีหลักสูตรสำหรับใช้เป็นกรอบหรือทิศทางในการบริหารจัดการศึกษา ตามสภาพความพร้อมของสถานศึกษาและสอดคล้องกับความต้องการ ในการพัฒนาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง หลักสูตรสถานศึกษา จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในทุกด้าน สามารถชี้แนะให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ตลอดจน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้พยายามจัดมวลประสบการณ์ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนา ทั้งด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อบรรลุ

ตามจุดหมายของการจัดการศึกษา โดยที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินงานร่วมกับครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานอื่นๆ และสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่นให้เกิดผลตามจุดหมายของหลักสูตรสองประการ จุดหมายทั้งสองประการนี้ ได้กำหนดแนวทางสำคัญ ซึ่งสถานศึกษาจะต้องพัฒนาหลักสูตรภายในบริบทและแนวทางนั้นๆ ก็คือ ต้องพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความสุข เพลิดเพลินในการเรียนรู้ ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นวิธีสร้างกำลังใจ และเร้าใจให้เกิดความก้าวหน้าแก่ผู้เรียนมากที่สุด ผู้เรียนทุกคนมีความรู้สูงสุด สร้างความเข้มแข็ง ความสนใจ ประสบการณ์ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาความมั่นใจ มีการเรียนรู้และทำงานอย่างเป็นอิสระและร่วมกัน ให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญๆ ในการอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น ได้รับข้อมูล สารสนเทศ และเทคโนโลยีการสื่อสาร ส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้อยากเห็นมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล ส่งเสริมการพัฒนาทางด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาหลักในการจำแนก ระหว่างถูกและผิด มีความเข้าใจและศรัทธาในความเชื่อของตน ความเชื่อ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันว่ามีอิทธิพลต่อตัวบุคคล สังคม พัฒนาหลักคุณธรรมและความเป็นอิสระของผู้เรียน และช่วยให้เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรมขึ้น มีความเสมอภาค พัฒนาความตระหนัก เข้าใจ ยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งในระดับส่วนตน ท้องถิ่น ระดับชาติและระดับโลก รวมทั้ง สร้างให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูล เป็นอิสระ และเข้าใจในความรับผิดชอบ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 9 - 10) ให้คำจำกัดความของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาว่าหมายถึง กระบวนการหรือกิจกรรมซึ่งดำเนินการโดยบุคคลหรือคณะบุคคลในระดับสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้เกี่ยวข้อง ที่จะต้องร่วมมือกันในการกำหนดแผนหรือแนวทางเกี่ยวกับการจัดมวลความรู้ ทักษะและประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคม โดยนำสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ที่กำหนดในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มาเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาผู้เรียน ทั้งนี้ ผลผลิตที่ได้จากการบริหารจัดการหลักสูตร จะต้องนำเสนอในหลักสูตรสถานศึกษา ที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบว่า สถานศึกษาจะจัดการศึกษาอย่างไร อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ ทั้งในด้านการสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือ และการประสานงาน เพื่อประสิทธิผลสูงสุดในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

จากการศึกษา เรื่อง การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สรุปว่า การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการหรือกิจกรรม ซึ่งดำเนินการโดยบุคคลหรือองค์คณะบุคคลในระดับสถานศึกษา ซึ่งได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ที่ต้องร่วมมือกันในการกำหนดแผนหรือแนวทางการจัดมวลดความรู้ ทักษะและประสบการณ์ เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียน ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม โดยนำสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มาเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนา

2.3 ขั้นตอนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544 : 43) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการบริหารหลักสูตรไว้ว่า กระบวนการบริหารงานการใช้หลักสูตร แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นการเตรียมการหลักสูตร ขั้นการดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตร และขั้นการประเมินผลหลักสูตร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 25 - 30) กล่าวถึง ขั้นตอนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาว่า เพื่อให้สนองต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และเปลี่ยนไปตามธรรมชาติของการศึกษา ผู้สอนหรือผู้จัดการเรียนรู้ จะต้องมีการปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ ประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบท ดังนั้น ภารกิจการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา จึงประกอบด้วย

1. การเตรียมความพร้อม ได้แก่

1.1 การสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน เพื่อให้เห็นความสำคัญและจำเป็นที่ต้องประสานความร่วมมือกันในการบริหารจัดการหลักสูตร โดยมีแนวดำเนินการ คือ

1.1.1 สำรวจสภาพปัจจุบันของบุคลากรอาจจัดทำเป็นแบบสอบถาม ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1.2 จัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1.3 ประชุมชี้แจง ประชุมปฏิบัติการ เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1.4 ศึกษาจากแหล่งความรู้ที่หลากหลายและจากสื่อ เอกสาร
 1.2 พัฒนาคณาจารย์ของสถานศึกษาเพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ
 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีแนวทางดำเนินการ คือ

- 1.2.1 ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เอกสารประกอบหลักสูตร
- 1.2.2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของบุคลากร
- 1.1.3 จัดอบรม/สัมมนา/ฝึกปฏิบัติตามความต้องการของบุคลากร
- 1.1.4 สร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการเรียนรู้

1.3 ดำเนินการเสนอแต่งตั้งคณะกรรมการของสถานศึกษา ได้แก่
 คณะกรรมการตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการบริหารหลักสูตร
 และงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 คณะอนุกรรมการระดับกลุ่มสาระการเรียนรู้
 รวมทั้ง กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และคณะกรรมการอื่นๆ ตามความจำเป็น

1.4 จัดทำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาให้เป็นระบบ

1.5 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ
 เป้าหมายของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
 ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสนองนโยบาย กฎและระเบียบต่างๆ
 เพื่อใช้เป็นแผนแม่บทในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในช่วงระยะเวลาที่กำหนด
 และกำหนดเป็นแผนพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

1.6 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้กับนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน
 หน่วยงานองค์กรในชุมชนทุกฝ่ายได้ทราบ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย และประสานความร่วมมือ
 ในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

2. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่

- 2.1 ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
- 2.2 กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจและเป้าหมายในการจัดการศึกษา

ของสถานศึกษา

- 2.3 กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 2.4 กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษาในแต่ละช่วงชั้น

และสัดส่วนเวลาเรียน

- 2.5 กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค
- 2.6 จัดทำคำอธิบายรายวิชา

2.7 จัดทำหน่วยการเรียนรู้

2.8 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

2.9 กำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.10 กำหนดสื่อการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้

2.11 กำหนดการวัดผลและประเมินผล

2.12 การบริหารจัดการงบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์

และบุคลากรให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา

3. การวางแผนการใช้หลักสูตร ได้แก่

3.1 การวางแผนการบริหารจัดการบุคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่

3.2 การวางแผนการจัดบรรยากาศการเรียนรู้

3.3 การจัดหา เลือกใช้ผลิตและพัฒนาสื่อการเรียนรู้

3.4 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งความรู้ในชุมชนมาใช้จัดการเรียนรู้

4. การนำหลักสูตรไปใช้ ได้แก่

4.1 จัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปตามที่กำหนดในหลักสูตรสถานศึกษา

4.2 การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข

4.3 การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง

4.4 การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น

4.5 การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้แบบบูรณาการ

4.6 การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง

4.7 การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์

4.8 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรท้องถิ่น และแหล่งการเรียนรู้

ในชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้

4.9 การใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล

ตามสภาพที่แท้จริง

5. การนิเทศ ติดตามและประเมินผล ได้แก่

5.1 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล การบริหารจัดการหลักสูตร และงานวิชาการภายในสถานศึกษา

5.2 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล การบริหารจัดการหลักสูตร และงานวิชาการจากภายนอกสถานศึกษา

6. การสรุปผล ได้แก่

- 6.1 การจัดเก็บ รวบรวมข้อมูลการประเมินผล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 6.2 การสรุปผลการดำเนินงาน และเขียนรายงานสรุปผลการบริหาร

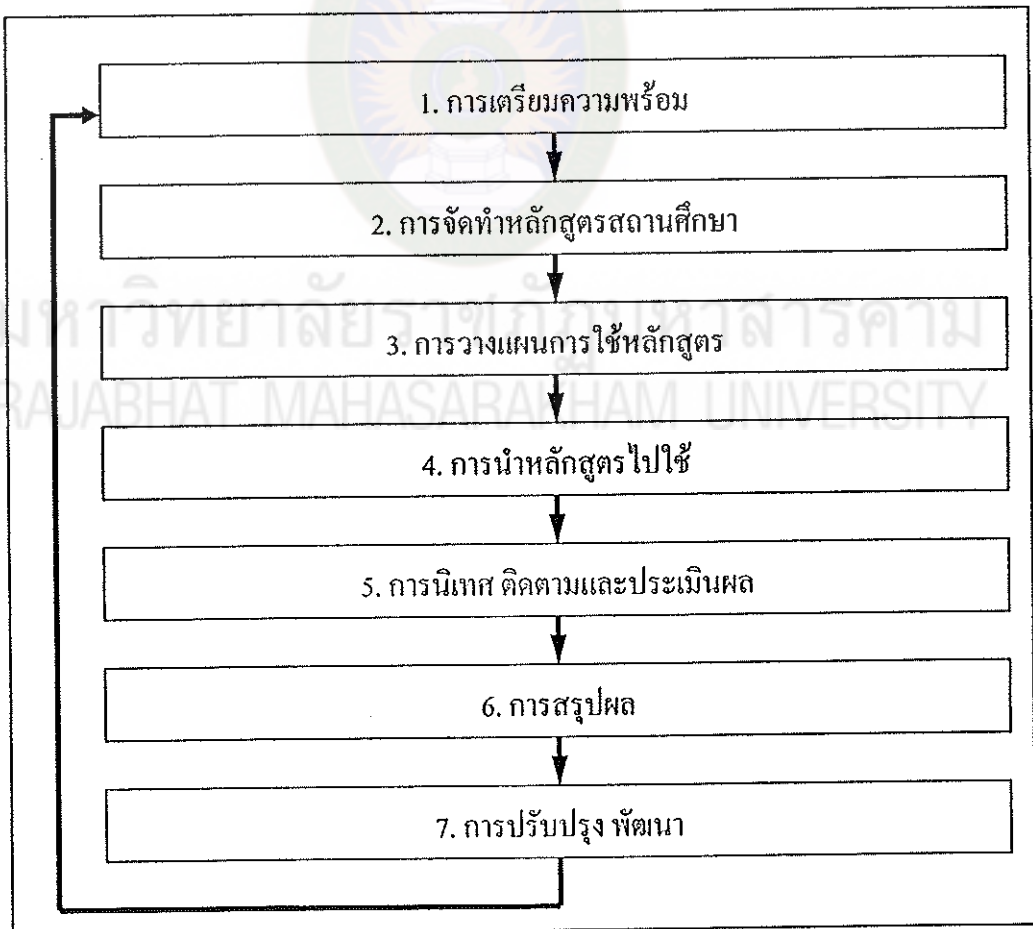
จัดการหลักสูตร

7. การปรับปรุง พัฒนา ได้แก่

7.1 สถานศึกษานำผลการดำเนินการ รวมทั้ง ปัญหาและข้อเสนอแนะต่างๆ มาใช้ เป็นข้อมูลพื้นฐานด้านการวางแผนปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร

7.2 สถานศึกษา ดำเนินการปรับปรุง พัฒนา กระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร และปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สรุปได้ตามแผนภูมิ ที่ 4 ดังนี้

แผนภูมิที่ 4 ขั้นตอนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

จากการศึกษา ขั้นตอนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ผู้วิจัย สรุปได้ว่าการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย ขั้นตอนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ต่อเนื่องและสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ คล้ายวงจรการบริหารจัดการเชิงคุณภาพ (PDCA) โดยมีนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้กล่าวถึงไว้สอดคล้องกัน และเมื่อผู้วิจัยสังเคราะห์แล้ว เห็นว่า ขั้นตอนของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ตามกรอบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 25 - 30) ซึ่งประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ การเตรียมความพร้อม การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การวางแผนการใช้หลักสูตร การนำหลักสูตร ไปใช้ การนิเทศ ติดตามและประเมินผล การสรุปผล และการปรับปรุง พัฒนา เป็นขั้นตอนที่ครอบคลุมขั้นตอนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของผู้เกี่ยวข้องกล่าวไว้ทั้งหมด จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงนำขั้นตอนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ตามกรอบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มากำหนดเป็นตัวแปรตามในกรอบแนวคิดของการวิจัยในครั้งนี้

3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.1 ความเป็นมาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 2 - 3) สรุปความเป็นมาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานหรือคณะกรรมการโรงเรียนไว้ดังนี้ คือ

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นองค์คณะบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำหน้าที่กำกับ ติดตาม ส่งเสริมและสนับสนุน กิจกรรมของสถานศึกษา ในฐานะที่เป็นองค์กรอย่างเป็นทางการ ที่มีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นสมาชิกของชุมชน โดยองค์คณะบุคคลที่ทำหน้าที่ในลักษณะดังกล่าวมีมาตั้งแต่อดีต แต่ลักษณะของบทบาทหน้าที่นั้นมีความแตกต่างกันไปบ้างในแต่ละช่วงเวลา ดังนี้

ในอดีตจนถึงปี พ.ศ. 2428 ศูนย์กลางการศึกษาในชุมชน ได้แก่ วัด บ้านร่วมกันจัดการศึกษา ไม่มีกฎเกณฑ์หรือระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจนแต่เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้นๆ

พ.ศ. 2428 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงโปรดส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาที่มีระบบมีระเบียบปฏิบัติที่แน่นอนมากขึ้น และปี พ.ศ. 2452 ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมา เรียกว่า คณะกรรมการตำบล ประกอบด้วย กรรมการ 3 คน ได้แก่ กำนันหรือหัวหน้าตำบล 1 คน เจ้าธิดาวัด ซึ่งเป็นเจ้าคณะหมวดในตำบล 1 รูป และแพทย์ประจำ

ตำบล 1 คน มีหน้าที่จัดตั้งโรงเรียน ทำนุบำรุง หาเด็กมาเข้าเรียนและหาครูมาสอนในโรงเรียน เรียกโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นนี้ว่า โรงเรียนประชาบาล ซึ่งดำรงอยู่ได้โดยอาศัยทุนทรัพย์ของประชาชน

พ.ศ. 2525 กระทรวงศึกษาธิการ ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2525 มีสาระสำคัญ คือ การกำหนดแนวทางในการสรรหา จำนวน คุณสมบัติ วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการ รวมทั้ง ได้กำหนดบทบาท หน้าที่ไว้อย่างชัดเจน

พ.ศ. 2539 กระทรวงศึกษาธิการ ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2539 เนื่องจาก มีข้อมูลจากผลการวิจัย พบว่าการดำเนินการของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา ไม่เกิดผลสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งด้านความร่วมมือในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาในโรงเรียน ความพึงพอใจในผลงานของตนเอง รวมทั้ง การให้คำปรึกษา แนะนำโรงเรียนด้านการกำหนดแนวทางในการพัฒนา ประกอบกับ ได้มีกระแสความต้องการให้คณะกรรมการประจำโรงเรียน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มากขึ้นด้วย

พ.ศ. 2540 ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จัดการประชุมทางไกลในเรื่อง บทบาทคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ซึ่งเป็นการจัดประชุม สัมมนาแก่ผู้บริหารโรงเรียนและประธานคณะกรรมการโรงเรียนพร้อมกันทั่วประเทศ ผ่านทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ และทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย โดยมีการถ่ายทอดเสียงทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2541

หลังจากที่คณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน จึงมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางดำเนินการ และผลการดำเนินงานมากมาย ผลของการวิจัยมีด้วยกันหลายประการ แต่ที่น่าสนใจประการหนึ่ง ก็คือ ผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการโรงเรียน สำหรับ โครงสร้างของคณะกรรมการโรงเรียนนั้น พบว่า เป็นไปตามที่ระเบียบกำหนดไว้ แต่การปฏิบัติงานของคณะกรรมการโรงเรียนมุ่งเน้นในด้านการสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน มากกว่าการกำหนดนโยบาย และการมีส่วนร่วมพัฒนาการเรียนรู้ ผลการวิจัยดังกล่าว ประกอบกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม

(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งมีหลักการ และจุดเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน มีการกระจายอำนาจการจัดการศึกษา รวมทั้ง การพัฒนาองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเอง และสามารถจะจัดการศึกษาในชุมชนได้ กระทรวงศึกษาธิการ จึงประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2543 ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชนหลายฝ่าย ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษาของชุมชน ซึ่งเป็นระเบียบคณะกรรมการสถานศึกษาฉบับแรกที่กำหนดให้ผู้หญิงสามารถเข้ามามีบทบาทเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสมากขึ้นในการทำงานเพื่อชุมชนและ โรงเรียน ดังนั้น คณะกรรมการสถานศึกษา จึงได้มีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในการจัดการศึกษาของท้องถิ่น และยังจะมีบทบาทมากขึ้นตามลำดับ

จากการศึกษา เรื่อง ความเป็นมาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สรุปว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นองค์คณะบุคคล ที่มีความสำคัญยิ่ง ในการทำหน้าที่กำกับ และส่งเสริม สนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ในฐานะที่เป็นองค์กรอย่างเป็นทางการของชุมชนที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนที่เป็นสมาชิกของชุมชนนั้นๆ โดยองค์คณะบุคคลที่ทำหน้าที่ดังกล่าว มีมาตั้งแต่ในอดีต แต่ลักษณะบทบาท หน้าที่ และภารกิจนั้น แตกต่างกันไปบ้างในแต่ละช่วงเวลา หลังจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ประกาศใช้ และเน้นหลักการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน และมีการกระจายอำนาจการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาองค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเอง และสามารถจัดการศึกษาในชุมชนได้ ซึ่งส่งผลทำให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้เข้ามามีบทบาทหน้าที่มากขึ้นตามลำดับ

3.2 กฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดจำนวน องค์ประกอบ คุณสมบัติ วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่ง ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มาตรา 38 วรรคสองและวรรคสาม และกฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดจำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 กำหนดแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : 1 - 5) คือ

3.2.1 สถานศึกษา

สถานศึกษาที่จะต้องดำเนินการสรรหาและเลือกคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามกฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดจำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 ได้แก่ โรงเรียน วิทยาลัย หรือหน่วยงานทางการศึกษาที่เรียกชื่ออย่างเป็นทางการ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานอื่นที่มีอำนาจหน้าที่ หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้รับงบประมาณจากรัฐ ยกเว้นสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ศูนย์การเรียน สถานศึกษาเอกชน และสถานศึกษาอาชีวศึกษา รวมทั้งสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ระดับต่ำกว่าปริญญา

3.2.2 จำนวนคณะกรรมการ

- 1) สถานศึกษาขนาดเล็ก หมายถึง สถานศึกษาที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 300 คน ให้มีคณะกรรมการ จำนวน 9 คน
- 2) สถานศึกษาขนาดใหญ่ หมายถึง สถานศึกษาที่มีจำนวนนักเรียน เกินกว่า 300 คน ขึ้นไป ให้มีคณะกรรมการ จำนวน 15 คน

3.2.3 องค์ประกอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย

- 1) ประธานกรรมการ มาจากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 1 คน
- 2) กรรมการที่เป็นผู้แทนผู้ปกครอง จำนวน 1 คน
- 3) กรรมการที่เป็นผู้แทนครู จำนวน 1 คน
- 4) กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรชุมชน จำนวน 1 คน
- 5) กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน
- 6) กรรมการที่เป็นผู้แทนศิษย์เก่า จำนวน 1 คน
- 7) กรรมการที่เป็นผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่น ในพื้นที่ สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 1 รูป หรือ 1 คน สถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 2 รูป หรือ 2 คน หรือ 1 รูป กับ 1 คน
- 8) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 1 คน สถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 6 คน
- 9) ผู้อำนวยการสถานศึกษา เป็นกรรมการและเลขานุการ

3.2.4 คุณสมบัติของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1) คุณสมบัติทั่วไป ประธานกรรมการและกรรมการทุกคน ต้องมีคุณสมบัติ และไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังนี้

- (1) มีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์
- (2) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย
- (3) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (4) ไม่เคยได้รับโทษจำคุก โดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็น

โทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(5) ไม่เป็นคู่สัญญา ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือสถานศึกษาในเขตพื้นที่ การศึกษา

ในกรณีผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการ หรือกรรมการผู้ใด ที่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อ (5) ต้องออกจากการเป็นบุคคลซึ่งมีลักษณะต้องห้าม หรือแสดง หลักฐานให้เป็นที่เชื่อได้ว่า ตนได้เลิกประกอบกิจการหรือการใดๆ อันมีลักษณะต้องห้าม ดังกล่าวแล้ว ต่อผู้อำนวยการสถานศึกษา ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง หากมิได้ ดำเนินการดังกล่าว ให้ถือว่าผู้นั้น ไม่เคยได้รับแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการหรือกรรมการ

2) คุณสมบัติเฉพาะ

(1) กรรมการที่เป็นผู้แทนผู้ปกครอง

(1.1) เป็นผู้ปกครองนักเรียนตามทะเบียนนักเรียน ที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษานั้น

(1.2) ไม่เป็นครู เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างของสถานศึกษา หรือเป็นที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีสัญญาจ้างกับสถานศึกษานั้น

(2) กรรมการที่เป็นผู้แทนครู ต้องเป็นครู ซึ่งทำหน้าที่หลักในด้านการเรียนการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีต่างๆ ในสถานศึกษานั้น

(3) กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรชุมชน

(3.1) เป็นสมาชิกขององค์กรชุมชน หรือองค์กรที่เรียกชื่ออย่างอื่น ที่มีสมาชิกรวมตัวกันไม่น้อยกว่า 15 คน เพื่อดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน โดยส่วนรวมอย่างต่อเนื่อง เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี และมีผลงานที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

หรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารับรอง และมีที่ตั้งแน่นอนอยู่ในท้องที่ตำบลหรือแขวง ที่เป็น
ภูมิลำเนาของนักเรียนในสถานศึกษา หรือท้องที่ตำบลหรือแขวงที่สถานศึกษาดังอยู่

(3.2) ไม่เป็นครู เจ้าหน้าที่หรือลูกจ้างของสถานศึกษา หรือเป็น
ที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีสัญญาจ้างกับสถานศึกษานั้น

(4) กรรมการที่เป็นผู้แทนศิษย์เก่า

(4.1) เป็นผู้ที่เคยศึกษาหรือสำเร็จการศึกษาจากสถานศึกษานั้น

(4.2) ไม่เป็นครู เจ้าหน้าที่หรือลูกจ้างของสถานศึกษาหรือที่ปรึกษา
หรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีสัญญาจ้างกับสถานศึกษานั้น

(5) กรรมการที่เป็นผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่น
ที่ทางราชการรับรองในพื้นที่ ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ หรือผู้นับถือศาสนาอื่นที่ทางราชการรับรอง
ได้แก่ พุทธ คริสต์ อิสลาม พราหมณ์ - ฮินดู และซิกข์

(6) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

(6.1) ไม่เป็นครู เจ้าหน้าที่หรือลูกจ้างของสถานศึกษาหรือที่ปรึกษา
หรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีสัญญาจ้างกับสถานศึกษานั้น

(6.2) ไม่เป็นกรรมการสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา เกินกว่า
3 แห่ง ในเวลาเดียวกัน

3.2.5 วาระการดำรงตำแหน่ง

วาระการดำรงตำแหน่งของประธานกรรมการและกรรมการมีวาระการดำรง
ตำแหน่ง คราวละ 4 ปี และอาจได้รับการแต่งตั้งใหม่อีกได้ แต่จะดำรงตำแหน่งเกินกว่า 2 วาระ
ติดต่อกันไม่ได้

3.2.6 การพ้นจากตำแหน่ง

นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ประธานกรรมการ และกรรมการ
พ้นจากตำแหน่งเมื่อ

1) ตาย

2) ลาออก

3) คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาให้ออก เพราะบกพร่องต่อหน้าที่ ทำให้
เสื่อมเสียต่อสถานศึกษา หรือห่อ่อนความสามารถ

- 4) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามอย่างใดอย่างหนึ่ง สำหรับกรรมการ
ประเภทนั้น
- 5) พ้นจากการเป็นพระภิกษุสงฆ์ เฉพาะกรรมการ ซึ่งเป็นผู้แทนที่เป็น
พระภิกษุสงฆ์

จากการศึกษา กฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดจำนวน องค์ประกอบ คุณสมบัติ วาระ
การดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่ง ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สรุปว่า
สถานศึกษา ที่จะต้องดำเนินการในการสรรหาและเลือกคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
ตามกฎกระทรวง ว่าด้วยการกำหนดจำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา
การเลือกประธานกรรมการ และกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่ง
ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 ได้แก่ โรงเรียน วิทยาลัย หรือหน่วยงาน
ทางการศึกษาที่เรียกชื่ออย่างอื่นของรัฐ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานอื่นที่มีอำนาจ
หน้าที่ หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้รับงบประมาณจากรัฐ ยกเว้น
สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ศูนย์การเรียน สถานศึกษาเอกชน และสถานศึกษาอาชีวศึกษา รวมทั้ง
สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา และระดับต่ำกว่าปริญญา ส่วนจำนวนคณะกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาขนาดเล็ก หมายถึง สถานศึกษาที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 300 คน
ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 9 คน และสถานศึกษาขนาดใหญ่ หมายถึง
สถานศึกษาที่มีจำนวนนักเรียน เกินกว่า 300 คนขึ้นไป มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
จำนวน 15 คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่น
ในพื้นที่ และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ ทั้งนี้
วาระการดำรงตำแหน่งของประธานกรรมการ และของกรรมการ ให้มีวาระการดำรงตำแหน่ง
คราวละ 4 ปี โดยอาจได้รับแต่งตั้งใหม่อีกได้ แต่ดำรงตำแหน่งเกินกว่า 2 วาระติดต่อกันไม่ได้

3.3 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สถานศึกษา เป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้บรรลุ
ตามความมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา ที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ
และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จึงกำหนดให้มีคณะกรรมการ ซึ่งเป็นองค์คณะบุคคลทำหน้าที่ กำกับ
และส่งเสริม สนับสนุนกิจการของสถานศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายและมาตรฐานการบริหาร
จัดการศึกษา และในการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จนั้น สถานศึกษาและคณะกรรมการ

ต้องเข้าใจบทบาท หน้าที่ของกันและกัน ควรมีรูปแบบ วิธีการทำงานที่ประสานสอดคล้องกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาการศึกษาให้บรรลุผลตามที่ร่วมกันกำหนดขึ้น บทบาท หน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และความสัมพันธ์ระหว่าง บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดไว้สรุปได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 10 - 16) คือ

3.3.1 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจึงมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

- 1) จัดทำนโยบาย และแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย และแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ตลอดจน บริบทและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น
- 2) จัดตั้งงบประมาณ และรับผิดชอบค่าใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา
- 3) พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และความต้องการของนักเรียน ชุมชนและท้องถิ่น
- 4) จัดการเรียนการสอน จัดสภาพแวดล้อม และบรรยากาศการเรียนการสอนให้เหมาะสม และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจน ปรับปรุง พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
- 5) ออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และแนวปฏิบัติต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนด
- 6) กำกับ ติดตามและประเมินผลงาน ตามแผนงาน โครงการและประเมินผลการปฏิบัติงาน ตลอดจน การพิจารณาความดีความชอบ การพัฒนา และการดำเนินการทางวินัยกับครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา ตามที่กฎหมายกำหนด
- 7) ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้ง ปกครอง กำกับ ดูแล บำรุงรักษาใช้ และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา
- 8) จัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ความร่วมมือในการประเมินคุณภาพการศึกษา จากหน่วยงานภายนอกสถานศึกษา รวมทั้ง การรายงานผลการประเมินต่อคณะกรรมการสถานศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

9) ส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสร้างความสัมพันธ์กับสถานศึกษา และสถาบันอื่นในชุมชน และท้องถิ่น

10) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ที่เกี่ยวกับกิจการภายในสถานศึกษา หรือตามที่ได้รับ มอบหมาย และตามที่กฎหมายกำหนด

3.3.2 บทบาท หน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

มาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 รวมทั้ง อำนาจหน้าที่การบริหารงานบุคคลที่จะเกิดขึ้น ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ไว้ ดังนี้ คือ

- 1) กำกับ การดำเนินกิจการของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น
- 2) ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินกิจการด้านต่างๆ ของสถานศึกษา
- 3) มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล สำหรับข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการและบุคลากร ทางการศึกษากำหนด
- 4) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ กำหนดให้เป็นอำนาจ หน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.3.3 ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทบาทหน้าที่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ การกำกับ การส่งเสริม สนับสนุน และมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ กำหนดไว้ โดยมีกรอบการดำเนินงาน ดังนี้

- 1) อำนาจหน้าที่ในการกำกับ หมายถึง การกำกับให้สถานศึกษาดำเนินงาน ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่งและนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ของสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยบทบาท หน้าที่ของคณะกรรมการ สถานศึกษา ต้องคอยกำกับสถานศึกษา โดยการติดตามการปฏิบัติงานของสถานศึกษา รวมทั้ง

ให้ความเห็น ให้ข้อเสนอแนะและให้คำปรึกษา เพื่อให้สถานศึกษาได้ดำเนินการให้เป็นไปตาม กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่งและนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ของสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และของสถานศึกษาเอง หากสถานศึกษา ดำเนินการไม่สอดคล้อง หรือไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง และนโยบายดังกล่าว คณะกรรมการสถานศึกษา ต้องแจ้งให้สถานศึกษาดำเนินการ และหาก สถานศึกษาไม่ดำเนินการ คณะกรรมการต้องเสนอความเห็น ไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือแจ้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พิจารณาสั่งการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

2) อำนาจหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุนกิจการของสถานศึกษา เพื่อให้ สถานศึกษามีความเข้มแข็ง บริหารงานอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ สามารถให้บริการ การศึกษาแก่เยาวชนและประชาชนได้อย่างกว้างขวาง ทั้งถึง และจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับ ศรัทธา เชื่อถือของประชาชน ชุมชนและท้องถิ่น

3) อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล สำหรับข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษา อำนาจหน้าที่ในส่วนนี้ให้เป็นไปตาม กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศที่เกี่ยวข้อง กำหนด ให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

โดยความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว เปรียบเทียบได้ดังตารางที่ 1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทบาทหน้าที่ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	บทบาทหน้าที่ ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
1. ด้านวิชาการ 1.1 พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐานและความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น	1. ด้านวิชาการ 1.1 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้ สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น

ตารางที่ 1 (ต่อ)

บทบาทหน้าที่ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	บทบาทหน้าที่ ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
<p>1.2 จัดการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม บรรยากาศการเรียนการสอนที่เหมาะสม และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ ตลอดจนการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง</p> <p>1.3 จัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษา และรายงานผลการประเมิน ให้คณะกรรมการสถานศึกษารับทราบ</p>	<p>1.2 ให้ข้อเสนอแนะและส่งเสริม สนับสนุน ให้จัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม กระบวนการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพ การจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง</p> <p>1.3 รับทราบ และให้ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการจัดระบบและการดำเนินการ ตามระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา</p>
<p>2. ด้านงบประมาณ</p> <p>2.1 จัดตั้งและรับผิดชอบการใช้จ่าย งบประมาณของสถานศึกษา ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ กำหนด</p> <p>2.2 ออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับการบริหารการเงิน และการจัดหารายได้จากทรัพย์สิน ของสถานศึกษา ทั้งนี้ ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ กำหนด</p>	<p>2. ด้านงบประมาณ</p> <p>2.1 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการ จัดตั้ง และการใช้จ่ายงบประมาณ ของสถานศึกษา</p> <p>2.2 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ ในการออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับการบริหารการเงิน และการจัดหารายได้จากทรัพย์สิน ของสถานศึกษาหรือปฏิบัติหน้าที่อื่น เกี่ยวกับเรื่องนี้ ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ กำหนด</p>
<p>3. ด้านการบริหารงานบุคคล</p> <p>ดำเนินการตามที่กฎหมายว่าด้วยระเบียบ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กำหนด</p>	<p>3. ด้านการบริหารงานบุคคล</p> <p>ปฏิบัติตามที่กฎหมายว่าด้วยระเบียบ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

บทบาทหน้าที่ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	บทบาทหน้าที่ ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
<p>4. ด้านการบริหารทั่วไป</p> <p>4.1 จัดทำนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษา ของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับนโยบาย และแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้ง ความต้องการ ของชุมชนและท้องถิ่น</p> <p>4.2 ดำเนินการกำกับ ติดตาม และประเมินผลงานตามแผนงาน โครงการ ของสถานศึกษา</p>	<p>4. ด้านการบริหารทั่วไป</p> <p>4.1 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ และให้คำปรึกษาในการจัดทำนโยบาย และแผนพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้อง กับนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้ง ความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น</p> <p>4.2 รับทราบ ให้ความเห็น และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและพัฒนา คุณภาพการศึกษาและกิจการของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง ตลอดจน นโยบาย และแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น และรายงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เมื่อสถานศึกษาไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง ตลอดจน นโยบาย และแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

บทบาทหน้าที่ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	บทบาทหน้าที่ ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
4.3 ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้ง ปกครองดูแลบำรุงรักษา ใช้และจัดหาประโยชน์ จากทรัพย์สินของสถานศึกษาตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ กำหนด	4.3 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะและประสาน ส่งเสริม สนับสนุนเกี่ยวกับการระดม ทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้ง การปกครอง ดูแลบำรุงรักษาใช้ และจัดหาผลประโยชน์ จากทรัพย์สินของสถานศึกษาตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ กำหนด
4.4 ออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ แนวปฏิบัติ ในการดำเนินงานด้านต่างๆ ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ กำหนด	4.4 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ และให้คำปรึกษาในการออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ แนวปฏิบัติในการดำเนินงาน ด้านต่างๆ ของสถานศึกษา ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ กำหนด
4.5 ส่งเสริมความเข้มแข็งในชุมชน และ สร้างความสัมพันธ์กับสถาบันอื่นๆ ในชุมชน และท้องถิ่น	4.5 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ และให้คำปรึกษาในการส่งเสริมความเข้มแข็ง ในชุมชน และสร้างความสัมพันธ์กับสถาบัน อื่นๆ ในชุมชนและท้องถิ่น
4.6 ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการของ สถานศึกษา ตามที่ได้รับมอบหมาย และตามที่ กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ กำหนด	4.6 ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการ ของสถานศึกษา ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ทั้งนี้ ในกรณีที่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เห็นว่า การดำเนินงานของ
สถานศึกษาไม่สอดคล้องหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ หลักเกณฑ์ นโยบาย
คำสั่ง ให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เสนอความเห็นดังกล่าว ให้สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษารับทราบ เพื่อพิจารณาสั่งการให้สถานศึกษาปฏิบัติให้เป็นตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ
ประกาศ หลักเกณฑ์ นโยบายหรือคำสั่ง ต่อไป

จากการศึกษา บทบาท หน้าที่ของสถานศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สรุปได้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีบทบาทหน้าที่สอดคล้องสัมพันธ์ กับบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา ในลักษณะของการกำกับ ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษา สามารถบริหารจัดการศึกษา ตามขอบข่ายหรือภารกิจการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น

3.4 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 10) ได้กล่าวถึง แนวคิด การบริหารจัดการ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School - Based Management) ว่า มีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษา จากส่วนกลาง หรือจากเขตพื้นที่การศึกษา ไปยัง สถานศึกษา ส่งผลทำให้สถานศึกษามีอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ มีความเป็นอิสระ คล่องตัว ในการบริหารจัดการ การตัดสินใจสั่งการในการบริหารสถานศึกษาทั้งในด้านหลักสูตร การเงิน งบประมาณ การบริหารจัดการสถานศึกษา สอดคล้อง และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมากที่สุด

การบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานจะประสบความสำเร็จ ได้ต้องดำเนินการ ใ้บุคลากรที่เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาได้มีความรู้ มีทักษะการบริหารจัดการ มีทักษะด้าน การประชาสัมพันธ์ และสื่อสารให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องได้รับรู้และเข้าใจตรงกัน การประสานงาน เพื่อขอรับการสนับสนุนจากรัฐ และเขตพื้นที่การศึกษาให้เป็นไปด้วยดี ทั้งในด้ำนงบประมาณ การช่วยเหลือด้านวิชาการ การบริหารและด้ำนอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง และเพียงพอ รวมทั้ง ยังเป็น การสร้างความเข้มแข็งให้แก่คณะกรรมการสถานศึกษา และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ในทุกรูปแบบ

กลยุทธ์สำคัญในการนำรูปแบบการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน มาใช้ ให้ประสบความสำเร็จนั้น ควรให้ความสนใจและมีการดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

1. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แก่ผู้เกี่ยวข้องอย่างทั่วถึง
2. การกำหนดบทบาท หน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาให้ชัดเจน
3. การสรรหาและคัดเลือกคณะกรรมการสถานศึกษา ควรให้ใ้บุคคล ที่มีความรู้ ความสามารถ เสียสละ และเป็นตัวแทนของกลุ่มต่างๆ อย่างแท้จริง

4. การจัดฝึกอบรม สัมมนา คณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบริหารจัดการศึกษา และการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
5. การสนับสนุนให้ครู อาจารย์ ได้ปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างใกล้ชิด
6. การจัดให้มีเครือข่ายของคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และความร่วมมือกัน
7. การจัดให้มีการกำหนดมาตรฐานงานของคณะกรรมการสถานศึกษา และการกำกับ ดูแล ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษา
8. การพิจารณาให้สวัสดิการ และการบริการพิเศษให้แก่คณะกรรมการสถานศึกษา ตามที่เห็นสมควรและชอบธรรม

จากการศึกษา เรื่อง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สรุปได้ว่า การบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้น จะต้องอาศัยความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่ายของ โรงเรียน กล่าวคือ นอกจากผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาโดยตรงแล้ว จำเป็นอย่างยิ่ง ที่ต้องได้รับความร่วมมือด้วยดีจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงควรเป็นบุคคลที่มีความรู้ ทักษะในการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมทำหน้าที่ในการบริหารจัดการศึกษา ให้สอดคล้อง และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมากที่สุด

4. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 กับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต 1 หมายถึง หน่วยบริหารจัดการศึกษา ที่เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งรองรับการกระจายอำนาจ ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป ทั้งนี้ จังหวัดหนองคาย แบ่งเป็น 3 เขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ประกอบด้วย สถานศึกษาในสังกัด ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ 6 อำเภอและกิ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองหนองคาย อำเภอท่าบ่อ อำเภอศรีเชียงใหม่ อำเภอสังคม กิ่งอำเภอสระใคร และกิ่งอำเภอโพธิ์ตาก รวม 181 แห่ง จำแนกขนาดสถานศึกษา ตามจำนวนนักเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 ก : 2) ออกเป็น 2 ขนาด ได้แก่ สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 132 แห่ง และสถานศึกษา

ขนาดใหญ่ จำนวน 49 แห่ง จากจำนวนสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ดังกล่าว มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวนทั้งสิ้น 1,932 คน จำแนกรายอำเภอ ตามขนาดสถานศึกษา และสถานภาพของคณะกรรมการสถานศึกษา สรุปได้ดังตารางที่ 2

ต่อไปนี้เป็น (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1. 2548 ก : 4) คือ

ตารางที่ 2 จำนวนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หนองคาย เขต 1 จำแนกรายอำเภอ ตามสถานภาพ และขนาดสถานศึกษา

อำเภอ	จำนวนคณะกรรมการสถานศึกษา (คน)						รวม ทั้งสิ้น (คน)
	บุคลากรภายใน			บุคลากรภายนอก			
	สถานศึกษา ขนาดเล็ก	สถานศึกษา ขนาดใหญ่	รวม	สถานศึกษา ขนาดเล็ก	สถานศึกษา ขนาดใหญ่	รวม	
เมือง	100	28	128	350	182	532	660
ท่าบ่อ	52	34	86	182	221	403	489
ศรีเชียงใหม่	38	10	48	133	65	198	246
สังคม	38	6	44	133	39	172	216
สระใคร	24	12	36	84	78	162	198
โพธิ์ตาก	12	8	20	42	52	94	114
รวม	264	98	362	924	637	1,561	1,932

จากการศึกษารายงานการประชุมประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานศึกษานิเทศก์ และประธานเครือข่ายสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 เมื่อคราวประชุม ครั้งที่ 2 / 2548 วันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย ด้วยภาระหน้าที่อันสำคัญของการมีส่วนร่วมบริหารวิชาการ ตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสถานศึกษาบางแห่งสามารถดำเนินการอย่างราบรื่น แต่ยังมีสถานศึกษาอีกจำนวนไม่น้อย ที่ยังมีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่าย อาจมีบริบทที่แตกต่างกันออกไป ในส่วนของคณะกรรมการที่มาจากบุคลากรภายในของสถานศึกษา ซึ่งได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้แทนครู ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานประจำอยู่ในสถานศึกษา และเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความรู้และประสบการณ์ในการบริหารจัดการหลักสูตร

สถานศึกษาเป็นอย่างดี จึงน่าจะมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาเป็นอย่างมาก ส่วนคณะกรรมการที่มาจากบุคลากรภายนอกสถานศึกษานั้น บางคนอาจจะขาดความรู้ ความเข้าใจ ขาดประสบการณ์ และไม่เห็นความสำคัญในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ บางคนไม่มีเวลาเพียงพอซึ่งปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาสำคัญ และอาจก่อให้เกิดความแตกต่างของการมองภาพรวมในการดำเนินงาน และส่งผลให้การปฏิบัติงานขาดประสิทธิภาพ เพราะถ้าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทุกคนมีมุมมองต่อสภาพปัญหา ความต้องการตรงกันจะเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจของสถานศึกษา ให้บรรลุประสิทธิผลสูงสุดได้ แต่ผู้วิจัย พบข้อมูลสำคัญบางประการ ที่บ่งชี้ว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาบางแห่ง มีการประชุมร่วมกันน้อยมาก และในการประชุมหลายครั้ง ที่พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานหลายคน ไม่ได้เข้าร่วมประชุม นอกจากนี้ ผู้วิจัย ยังพบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มาจากบุคลากรภายนอกบางคน ไม่เห็นความสำคัญของการเข้าร่วมประชุม เพื่อวางแผน กำหนดนโยบาย และอื่นๆ ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ บางคนไม่ค่อยมีเวลาเข้าร่วมประชุม หรือร่วมดำเนินงาน เพราะเหตุผลด้านเศรษฐกิจ บางคนไม่กล้าจะแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม เพราะคิดว่าตนเองมีความรู้ น้อย ไม่สามารถให้คำปรึกษาและให้การสนับสนุน และบางคนขาดความรู้ ความเข้าใจ ในกฎระเบียบ แนวปฏิบัติงานของทางราชการ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1. 2548 ข : 7)

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

สำราญ ชาญประเสริฐ (2544 : 95 - 96) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเวียง จังหวัดขอนแก่น พบว่า

1. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมจัดการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านการให้ความเห็นชอบในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ที่คณะกรรมการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย และคณะกรรมการสถานศึกษากลุ่มตัวแทนชุมชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยเกือบทุกด้าน กรรมการจากครู และผู้บริหาร มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากเกือบทุกด้าน

2. ข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วม ได้แก่ กรรมการสถานศึกษาที่เป็นตัวแทนประชาชน จากองค์กรประกอบต่างๆ ควรมีส่วนร่วมจัดการศึกษา ตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ส่วนปัญหาการเข้ามีส่วนร่วมจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มีปัญหาเรียงจากมากไปหาน้อยคือ กรรมการสถานศึกษาไม่รู้จักหน้าที่พอ และขาดความรู้ประสบการณ์ในการจัดการศึกษา ผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญแก่กรรมการสถานศึกษา และการคัดเลือกคนเข้าเป็นกรรมการสถานศึกษา รวมทั้ง มีการประชุมบ่อยครั้งมาก

ศาสตราจารย์ ชินโน (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา การมีส่วนร่วมการบริหารจัดการการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนประถมศึกษา ในเขตนิเทศที่ 4 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษา พบว่า

1. การมีส่วนร่วมการบริหารจัดการการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามหน้าที่ทั้ง 12 ด้าน พบว่ามีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก 5 ด้าน เรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อย ได้แก่ ด้านเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ด้านการส่งเสริม สนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการ ให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ด้านปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษา ด้านให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา และด้านการแต่งตั้งที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการเพื่อการดำเนินงานตามระเบียบตามที่เห็นสมควร ส่วนที่เหลือ 7 ด้าน มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง

2. เมื่อเปรียบเทียบกับสถานภาพของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ กลุ่มผู้บริหาร โรงเรียนและผู้แทนข้าราชการครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าโรงเรียน และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการศึกษา โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม เขตการศึกษา 1 (2545 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาและเปรียบเทียบระดับความรู้ ความเข้าใจ และการปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของบุคลากรในสถานศึกษา เขตการศึกษา 1 ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้สอน ผู้เรียน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

จำนวน 5,507 คน จากสถานศึกษา จำนวน 304 แห่ง ในเขตการศึกษา 1 ผลการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้สอน ผู้เรียน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

วันชัย อารีราษฎร์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ผลการศึกษา พบว่า

1. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีระดับการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน เรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการบริหารทั่วไป การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ และด้านการบริหารงานบุคคล ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ตามสถานภาพระหว่างบุคลากรภายใน และบุคลากรภายนอก พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้าน

3. ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ระหว่างสถานศึกษาขนาดเล็ก และสถานศึกษาขนาดใหญ่ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งโดยรวม และเป็นรายด้าน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ และด้านการบริหารทั่วไป

4. ข้อเสนอแนะแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาควรมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาอย่างหลากหลาย ส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน วางแผนและเสนอขอเพิ่มอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างรัดกุม เชิญชวนให้ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม เสนอแนะและตรวจสอบผลการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา และมีส่วนร่วมระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาจากทุกภาคส่วนอย่างจริงจัง

วิวัฒน์ ผาวันดี (2546 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษา เรื่อง การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ตามทัศนะของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จังหวัดหนองคาย ผลการศึกษา พบว่า

1. ทัศนะของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ต่อภารกิจการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน เรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร ด้านการจัดทำหลักสูตร ด้านการดำเนินการบริหารหลักสูตร ด้านการเตรียมความพร้อม ด้านการสรุปผลการดำเนินงาน ด้านการปรับปรุง พัฒนา และด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลตามลำดับ

2. ทัศนะของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ต่อภารกิจการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ระหว่างบุคลากรภายใน โรงเรียน และบุคลากรภายนอกโรงเรียน โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ประมวล อัครหาศศรี (2547 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสถานศึกษาที่เปิดสอน ช่วงชั้นที่ 1 - 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอแกลง จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษา พบว่า

1. การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง

2. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดต่างกัน มีระดับการปฏิบัติงาน โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาสถานศึกษา ด้านการให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ด้านกำกับ ติดตามการดำเนินงานของคณะกรรมการตามแผนของสถานศึกษา ด้านการส่งเสริม สนับสนุน ให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน ด้านให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อสาธารณชน และด้านการแต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะอนุกรรมการเพื่อการดำเนินงานตามระเบียบนี้ตามที่เห็นสมควร

3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีสถานภาพต่างกัน มีระดับการปฏิบัติงาน โดยรวมทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อ

พิจารณารายด้าน พบว่า คณะกรรมการที่มีสถานภาพต่างกันมีระดับการปฏิบัติงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน

4. ผลการประมวลข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ควรจัดสวัสดิการ ค่าตอบแทน หรือสวัสดิการอื่นๆ เช่น เบี้ยเลี้ยงการประชุม งบประมาณสนับสนุนการอบรม สัมมนา การบริหารงบประมาณต้องโปร่งใส และประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบอยู่เสมอ การบริหารงานวิชาการ ควรตอบสนองความต้องการของชุมชน และทันต่อความเคลื่อนไหวทางการศึกษา ควรจัดให้คณะกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาอย่างจริงจัง จัดอบรม สัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ

ประณมพร เพ็ชรปรี (2548 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า

1. สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 มีระดับการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวม และเป็นรายด้าน 3 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ คือ ด้านการบริหารทั่วไป การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ และด้านการบริหารงานบุคคล ตามลำดับ

2. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างขนาดสถานศึกษาและตำแหน่ง ต่อการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ทั้งโดยรวมและรายด้าน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ และด้านการบริหารทั่วไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประครอง มิทะลา (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 2 ผลการศึกษา พบว่า

1. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 2 มีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาลด ดังนี้ คือ ด้านการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการรายงานคุณภาพการศึกษา

ประจำปี ด้านการพัฒนามาตรฐานการศึกษา ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพ การศึกษา ด้านการผุ้จระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ด้านการจัดระบบบริหาร สารสนเทศ ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา และด้านการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา เป็นอันดับสุดท้าย

2. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างขนาดสถานศึกษา และสถานภาพของคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 2 ต่อการมีส่วนร่วม ในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งโดยรวม และรายด้าน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศ ด้านการพัฒนามาตรฐาน การศึกษา ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการตรวจสอบ และทบทวน คุณภาพการศึกษา ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา และด้านการผุ้จระบบการประกันคุณภาพ การศึกษา

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

สมิท (Smith, 1995 : A) ได้ศึกษา บทบาทของตัวแทนประชาชนในการวางแผน และพัฒนาการศึกษา ผลการศึกษา พบว่า

1. คณะกรรมการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน และตัวแทนประชาชน ต้องการ ที่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จในการพัฒนาการศึกษา
2. คณะกรรมการจากประชาชน ไม่เห็นด้วยกับเรื่องต่างๆ ที่ทางโรงเรียน ดำเนินการแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยที่คณะกรรมการไม่มีส่วนรู้เห็นหรือรับรู้
3. คณะกรรมการโรงเรียนและผู้บริหารโรงเรียนเห็นพ้องต้องกันว่า โรงเรียน จะเจริญก้าวหน้าขึ้นกว่าเดิมมาก หากเปิดโอกาสให้คณะกรรมการดังกล่าว ได้เข้าร่วมกิจกรรม ต่างๆ ของ โรงเรียน

เจนนิง (Jennings, 1995 : A) ทำการศึกษา เรื่อง การปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการ โรงเรียน ในรัฐอาร์โซนา ประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า กรรมการโรงเรียนยังมีความรู้ในด้าน ระบบการบริหารงานของโรงเรียนไม่เพียงพอ เช่น ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานการเงิน งบประมาณ และขาดเหตุผลที่ดีในการตัดสินใจ จึงทำให้การประชุมเพื่อกำหนดนโยบายต่างๆ ไม่ประสบผลสำเร็จและการจัดการศึกษาของท้องถิ่นไม่พัฒนา เท่าที่ควร

ฮาโรลด์ (Harold, 1997 : A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ อำนาจ บทบาทของคณะกรรมการโรงเรียน ในการบริหารการศึกษา ระดับท้องถิ่น ผลการศึกษา พบว่า คณะกรรมการโรงเรียน มีบทบาทสำคัญมากในการกำหนดนโยบาย และการเข้ามามีส่วนในการบริหารการศึกษาของท้องถิ่น

แคนนัน (Cannan, 2000 : A) ศึกษา ระเบียบวินัยในโรงเรียนและการมีส่วนร่วมของชุมชน และพบว่า ในอดีตที่ผ่านมา ระเบียบวินัยของ โรงเรียนประถมศึกษา เมท์ โอลิมปัส ได้หย่อนยานลงเรื่อยๆ การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาว่า อะไรเป็นสาเหตุของปัญหา และเพื่อหาแนวทางแก้ไข การวิจัยได้วิเคราะห์แนวทางหลัก คือ ระเบียบวินัยนักเรียน ผลกระทบต่อโรงเรียน และความต้องการดำเนิน นโยบายในการสร้างระเบียบวินัยของนักเรียน นอกจากนี้ ยังได้ศึกษาความสัมพันธ์ของการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียน ซึ่งพบว่า หากผู้ปกครองเข้าไปมีส่วนร่วม ในการกำหนดนโยบายด้านวินัยนักเรียนของโรงเรียน จะสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนักเรียนไปในทางบวกได้

เดลเน (Delaney, 2000 : A) ได้ทำศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ในกระบวนการตัดสินใจในหลักสูตรการเรียนระดับเขต พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และชุมชน ที่มีต่อการกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน มีผลต่อวิสัยทัศน์นักเรียน และมีความคิดที่แตกต่าง การใช้วิธีสื่อสารสองทาง จะเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการตัดสินใจ และทำให้ไม่เกิดความขัดแย้งในโรงเรียน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปว่า ในปัจจุบัน การบริหารงานในรูปแบบของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร อันอาจเนื่องมาจาก ปัจจัยหลายประการ สถานภาพของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มาจากบุคลากรภายในกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มาจากบุคลากรภายนอก อาจเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้บุคลากรทั้งสองกลุ่ม มีมุมมองหรือความคิดเห็นต่อสภาพการมีส่วนร่วมในดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แตกต่างกันได้ เช่น ผลการศึกษาของวิวัฒน์ ผาวันดี (2546 : บทคัดย่อ) ที่ทำการศึกษา การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ตามทัศนะของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จังหวัดหนองคาย และพบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระหว่างบุคลากรภายใน โรงเรียน และบุคลากรภายนอกโรงเรียน มีทัศนะต่อภารกิจการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา โดยรวม แตกต่างกัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนอกจากสถานภาพของคณะกรรมการสถานศึกษา
 ขั้นพื้นฐานดังกล่าว ขนาดสถานศึกษา ก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่ส่งผลให้สถานศึกษา
 แต่ละแห่ง มีสภาพหรือปัญหา การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษา
 ขั้นพื้นฐานแตกต่างกันได้ โดยมีงานวิจัยหลายชิ้นที่สนับสนุนข้อสันนิษฐานนี้ เช่น ผลการศึกษา
 ของประมวล อัครชาติศรี (2547 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษา การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่
 ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสถานศึกษาที่เปิดทำการสอนช่วงชั้นที่ 1 - 2 สังกัด
 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 เฉพาะกรณี อำเภอแกลง จังหวัดมหาสารคาม
 และพบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ปฏิบัติงาน ในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน
 มีระดับการปฏิบัติงาน โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนอกจากนี้
 ผู้วิจัย ยังพบว่า สถานภาพของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและขนาดสถานศึกษา อาจมี
 อิทธิพลร่วมกันต่อสภาพการดำเนินงานในด้านต่างๆ รวมทั้ง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
 ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ เช่น ผลการศึกษาของประครอง มิทะลา (บทคัดย่อ
 : 2549) ที่ได้ทำการศึกษา การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
 ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 2
 และพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างขนาดสถานศึกษา และสถานภาพของคณะกรรมการสถานศึกษา
 ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 2 ต่อการมีส่วนร่วมดำเนินงาน
 ประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้ง โดยรวมและรายด้าน
 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศ ด้านการพัฒนามาตรฐานการศึกษา ด้าน
 การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการตรวจสอบ ทบทวนคุณภาพการศึกษา
 ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา และด้านการลงระบบประกันคุณภาพการศึกษา จากเหตุผล
 ดังกล่าว ผู้วิจัย จึงตั้งสมมติฐานของการวิจัยในครั้งนี้ว่า มีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างสถานภาพของ
 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 และ
 ขนาดสถานศึกษา ต่อระดับการมีส่วนร่วมบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ทั้ง โดยรวม และ
 รายด้าน ทั้งนี้ เพื่อได้ข้อสังเกตที่เป็นประ โยชน์ สำหรับผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา
 และผู้เกี่ยวข้อง นำไปใช้ในการวางแผน กำหนดนโยบาย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการมีส่วนร่วม
 บริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน
 เขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 รวมทั้ง เขตพื้นที่การศึกษาอื่นๆ ในโอกาสต่อไป